

Elke boom is deel van een bos

Het Land van de Boom

Alle bomen in Nederland verzorgen als één samenhangend geheel; als het Groot Nederlands Stadsbos. Dat is de droom van kunstenaar en boomverzorger Jos Bregman. Ook op een boerderij kun je alle bomen als een bos, vanuit samenhang, beheren.

‘In de imme weten alle onderdelen dat het geheel de bron is van haar bestaan’, zegt imker Günther Mancke in Dynamisch Perspectief 2014-3; een beeld dat bij mij blijft hangen.

Ik heb een snoeiklus en ik klim naar de top van een Amsterdamse Christusdoorn. Ik plaats mijn topanker en bereid me voor. Eerst kijk ik om me heen. De boom die me draagt is dichtbij, ik haal rustig adem, en ook de stad is rustig. Een vroege tram piept, een zonnetje strijkt over mijn bol en een milde bries streelt mijn haar. Ik kijk om me heen en zie ... alleen maar bomen. Ik word me gewaar: we leven niet in een stad met bomen maar in een bos met huizen.

Deze twee ervaringen vormden de inspiratie voor mijn performance ‘Het Groot Nederlands Stadsbos’. Er zijn heel veel bomen (100 miljoen in heel Nederland), maar bomen in de stad behandelen we als decorstukken: we geven ze net genoeg ruimte in de bodem om met hun bovengrondse groen de stad te decoreren. De gemiddelde leeftijd van stadsbomen is 20 tot 30 jaar, dus kunnen ze niet hun soorteigen gedrag vertonen. Bomen worden pas biodiversiteitskanonnen en ecosysteemdienstleveranciers als ze eeuwen oud worden.

Het Groot Nederlands Stadsbos

Na het lezen van die uitspraak van Mancke en de klimervaring in de Christusdoorn had Het Groot Nederlands Stadsbos nog jaren nodig om in mijn hoofd een realiteit te worden. Het is fascinerend wat er gebeurt als je een geheel van losse elementen een naam geeft: je gaat heel anders denken. Je ziet samenhang. Zowel al het particulier als al het openbaar groen maakt deel uit van Het Groot Nederlands Stadsbos. We leven niet in een stad of dorp met bomen, maar in een bos met huizen.

Zo'n bos verdient een bosbeheerplan. Landgoederen maken al eeuwen dat soort plannen: ze oogsten hout én zorgen voor een

mooi landschap met hoge natuurwaarden. De clou van dit landgoedbeheer is dat je heel lang vooruitdenkt, eeuwen, zeven menselijke generaties. Precies de termijn waarop bomen soorteigen gedrag gaan vertonen.

Mijn pleidooi voor zo'n plan is in zijn geheel te lezen op hetgrootnederlandsstadsbos.nl. De naam vormt ook een monument voor alle mensen die zich al inspinnen voor het groen in de stad: van zwerfafvalrapers tot professioneel groenbeheerders. Hun bos verdient een naam en zij een monument. Een voorbeeld uit Almere van dit ‘groter-geheel-denken’, vanuit het Groot Almeers Stadsbos, is dat ik de architecten van een nieuw gebouw voor Hogeschool Windesheim heb bewogen om het ontwerp te laten afhangen van de oogstlijst van Gemeente Almere, van het hout dat in het najaar beschikbaar komt. Het belang van vooruitdenken is duidelijk: omdat de bouw in 2025 begint hebben we nog tijd om het hout te zagen en te drogen. Het sterkste punt is nog wel dat we zo de lesstof van een vak als Duurzaam Bouwen in het gebouw opnemen. Studenten zien dat en geloven dan direct wat je zegt.

Je Eigen Grote Bos

De doop – het geven van een naam – is een grote omdenkactie, en dat kan ook op een

Jos Bregman deelt schijven en blokken uit aan voorbijgangers in Almere, afkomstig uit een vanwege essentaksterfte geveld es uit het Beginbos

boerderij. Zie alle bomen, ook al staan ze ver uit elkaar, beschouw ze gezamenlijk als een bos en geef dat bos een naam, bijvoorbeeld Het Groot ‘Jouw Boerderij’ Bos, dat natuurlijk weer onderdeel is van iets groters, Het Groot Nederlands Stadsbos.

Voor jouw bos kun je een beheerplan maken voor zeven generaties met bosbrede doelen: bijvoorbeeld dat het biodiverser wordt en geschikt is om uit te oogsten. Kies de bomen die je oud wilt laten worden. Vervolgens hoeft je slechts één ding te doen: markeer met palen of stammen de kroonprojectie (van de toekomstige grootte) van de boom. Oude bomen verdienen een duidelijk gemarkeerde groeiplek, het ‘Land van de Boom’.

Het gevallen blad in de herfst markeert de kroonprojectie van dat moment. Vraag je je af hoe groot een beuk wordt? Neem dan een kijkje bij een volgroeide beuk. Moet je de boom nog planten en wordt-ie groter dan het beschikbare land? Kies dan een andere, kleiner blijvende soort. Geef het Land van de Boom eeuwigdurend boomrecht en vertel dat door: tegen jezelf, in statuten, tegen klanten. Als je per se iets wilt doen op het Land van de Boom, vraag dan eerst toestemming aan de (imaginaire) douanier.

Slapen onder een zak cement

Bomen verzorgen hun eigen groeiplek, daar waar hun blad valt in de herfst. Wortels

hebben zuurstof nodig om te functioneren. Bodemverdichting voor een boom is alsof je moet slapen met een zak cement op je borst. Het schijnbaar lege Land van de Boom is altijd aantrekkelijk om even iets neer te zetten: auto's, stapels stenen, bergen grond. Maar ‘de douanier’ van het Land van de Boom verleent alleen toegang aan mild kinderspel en eten aan lange tafels met vrienden en familie op mooie zomeravonden.

Alle bomen hebben baat bij luchtige aandacht: laat het blad liggen. Is het kwaad al geschied en is de bodem verdicht geraakt? Bomen reageren fenomeenaal op hulp: markeer het Land van de Boom en strooi geregeld lichtjes compost (niet tegen de stam).

Bij zware verdichting: plof de grond met een lans en een compressor. Geregeld luchtige aandacht maakt bomen ook weerbaarder voor storm.

Oogsten

Heb je een bos dan kun je er ook uit oogsten. Het verzagen van de stam(men) kan onderdeel zijn van een publieks- of oogstdag. Mensen vinden het prachtig als de innerlijke schoonheid van een stam zich plank voor plank toont. Ik bied mijn publiek altijd aan hout op maat te bestellen dat ze op de dag

dat de mobiele zagerij langs komt kunnen oppikken. Mijn laatste zaag-event betrof 15 iepen die langs onze straat stonden. Mensen in onze wijk bestelden hout en maakten er zelf een bureaublad, hinkelparcours, tuinbank, kabouterdeur en stoere binnentafel van.

Zelf maak ik uit de oogst ook van alles, zoals het ladder-achtig object uit een tamme kastanje op (en van) Tuinderij De Es. Aan de akker van Boerderij Vliervelden (waar ik woon) staat een Stoel op Stelten (zie kader). In de Odin boerderijwinkel verkoop ik hout, te gebruiken als broodplank of muurkunst, in

het Foodcafé staat een zitobject voor zes uit de Dikke Beuk van Djoerang (Zoelen). Hierin – en in al mijn hout – zit een ID-chip met de herkomst van het hout. Zo vertel ik tot ver in de toekomst dat het geheel de bron is van haar bestaan, net als de bijen van Mancke en de Christusdoorn in Amsterdam.

Tekst: Jos Bregman, kunstenaar en houtverzorger. Hij woont op biodynamische boerderij Vliervelden in Almere.

natureaccess.nl

Tips voor gebruik van (vers) hout

Als je het hout gebruikt om iets te bouwen, zorg dan dat er geen ingesloten vocht kan ontstaan. Zo kun je zelfs populierenhout buiten gebruiken. Ik heb alle verbindingen van de, met een andere kunstenaar gemaakte, Stoel op Stelten voorzien van afstandsbusen (zie foto). Inmiddels staat hij er twee jaar en het hout blijft hard. Tip: breng jaarlijks lijnolie aan. Het mooie is dat lijnoliën altijd goed gaat; een klusje dat iedereen kan doen. Een beetje morsen is niet erg; het is geperst vlaszaad. Na een half uur neem je het af met een oude doek. (Doek uithangen want hij kan spontaan ontbranden) Wacht niet te lang met afnemen, anders blijft het hout plakken. Met afstandsbusen en lijnolie kun je lokaal hout breder toepassen en het gaat langer mee. En het betekent bovenal: respect voor de oogst uit Je Eigen Grote Bos.